

vorst, zoals in 1979 kan onder deze vogels grote sterfte optreden. Het lijkt er op dat de wintersituatie de laatste 10 jaar beslist niet slechter is geworden.

conclusie

De Fuut is in de Bollenstreek en in vele delen van Nederland sterk in aantal toegenomen. Deze toename kan hoogstwaarschijnlijk worden toegeschreven aan de toename van de witvissoorten en aan het veranderde gedragspatroon van de Fuut, waardoor meer gebieden dan voorheen bezet kunnen worden.

J.v.Dijk

Literatuur:

- Cramp S & Simmons K.E.L.(eds) 1977. The Birds of the Western Palearctic. Vol.I.Oxford.
- Leys H.N. & de Wilde J.J.F.E.1971. Het voorkomen van de Fuut *Podiceps cristatus* L. in Nederland. *Limosa* 44: 133-183.
- Saeijs H.L.F. & Baptist H.J.M.1976. Het voorkomen van de Fuut *Podiceps cristatus* L. op het Grevelingenmeer. *Limosa* 49 1-8
- Vlug.J.J. 1976. Het IJsselmeer als rui- en broedgebied voor de Fuut. *Watervogels* 1 : 15-22
- Vogelwerkgroep Avifauna West-Nederland.1981. Randstad en Broedvogels. Tilburg.

Bronkruid in Offem

Tijdens voorjaarsexcursies van de Vereniging op Offem in mei 1982 en 1983 vielen mij kleine plantjes op, groeiend op een vochtige mosplek, waarvan we de naam niet direct wisten.

Er werd toen een plantje meegenomen, thuis door mij in bloei bekeken en gedetermineerd als Bronkruid (*Montia fontana* L.). De heer R.W.J.M.van der Ham van het Rijksherbarium die in 1983 ook met de excursie meeging, bevestigde mijn determinatie.

Zoekend in De Flora van Noordwijk kwam ik de plant niet tegen. De samenstellers zullen het Bronkruid over het hoofd hebben gezien, omdat men misschien in Offem aan het botaniseren ging op een later tijdstip. Na de bloei in mei, vergeelt de plant spoedig en later in de zomer is er niets meer van de plant terug te vinden.

Hoe het ook zij, de plant is nieuw voor de Flora van Noordwijk, wat natuurlijk niet betekent dat hij zich pas in Noordwijk gevestigd heeft.

Hoe ziet het plantje er eigenlijk uit?

Ale we de Flora van Nederland (Heukels en van Ooststroom, 1977) open slaan bij Bronkruid, vinden we van deze plant niet minder dan 4 ondersoorten beschreven. Zoek het maar eens uit. De soort is n.l. zeer variabel in habitus (gedaante) en in structuur van de zaadhuid. Welke ondersoort komt nu op Offem voor?

In de nieuwe Flora van Nederland (Heukels en Van der Meyden) heeft men besloten deze onderverdeling te laten vallen.

Recent verricht onderzoek heeft uitgewezen dat de verschillen niet steekhoudend genoeg zijn voor handhaving van een onderverdeling.

De determinatie is dus veel simpeler geworden nu er alleen sprake is van Bronkruid.

Op de volgende bladzijde treft u een tekening aan van het Bronkruid, overgenomen uit *Natura* 1958 blz. 142.

In Offem is de plant met zijn iets vlezige blaadjes, enkele centimeters hoog. De bloempjes zijn klein en wit en alleen overdag open. Als ze gesloten zijn hangen ze enigszins naar beneden. De plant is een lid van de Posteleinfamilie, waar ook de Tuinpostelein en de Kleine Winterpostelein toe behoren. Deze laatste soort is veel voorkomend in de Noordwijkse duinen. Alle drie zijn deze soorten eetbaar. Bronkruid wordt in Baden en Bohemen 's winters wel als groente gegeten.

De plant is éénjarig tot vast. Als groeiplaatsen vermeldt de nieuwe Flora: open, vochtige zand- en veengrond, open plekken in weilanden, op bouwland, in kwekerijen, op paden, in beekjes, greppels en brongebieden.

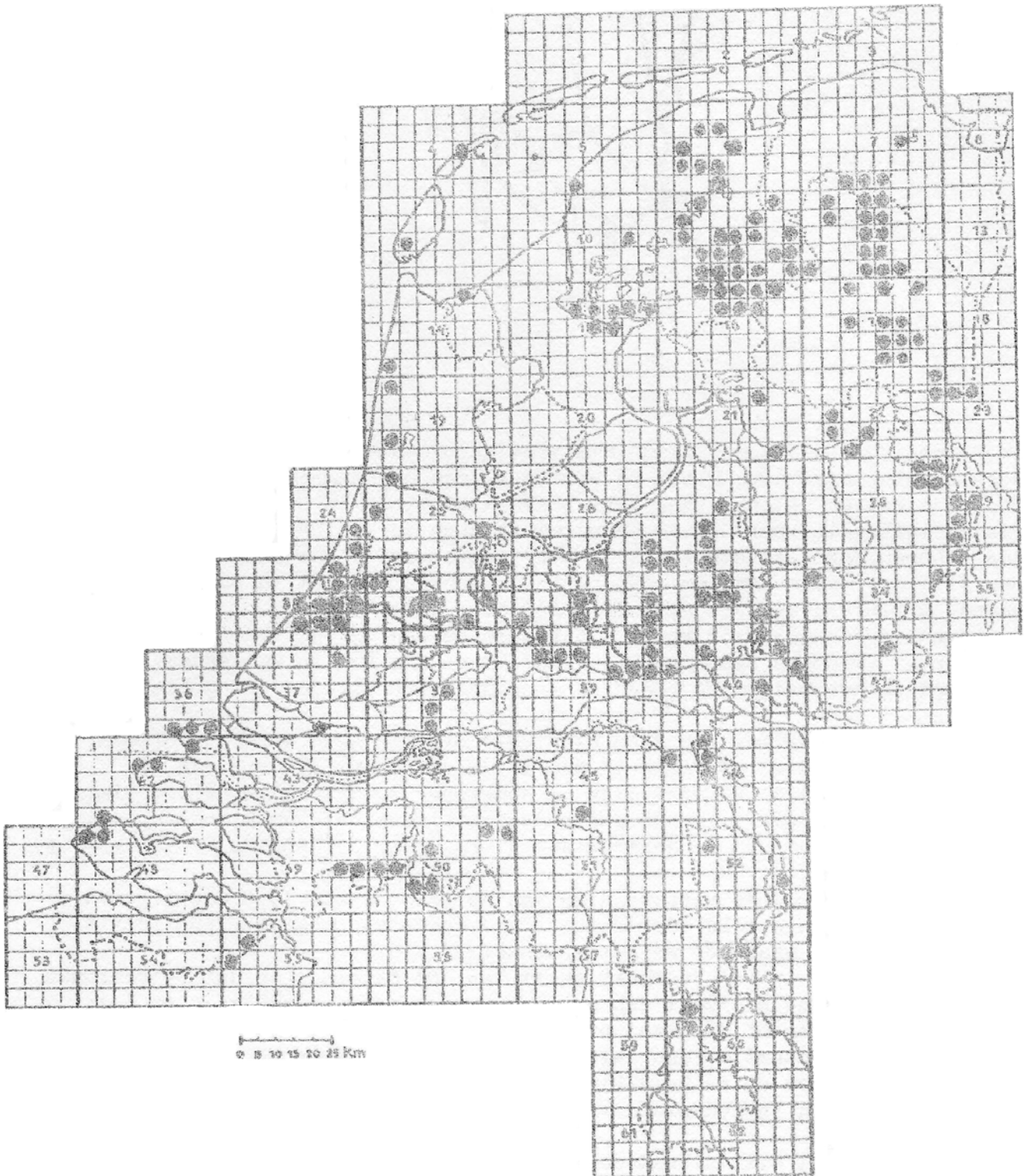
Hoe is de verspreiding van deze plant, die over de hele wereld voorkomt, in ons eigen land en speciaal in Noordwijk en omgeving? Om u een indruk te geven van de verspreiding in Nederland laat ik u een verspreidingskaart zien (zie volgende pagina), die binnenkort gepubliceerd zal worden in de Atlas van de Nederlandse Flora deel II (Mennema et al. in prep).

Op deze kaart wordt de verspreiding van de plant sinds 1950 weergegeven. De kaart is samengesteld door de heer E.J. Weeda, die ook voor publicatie toestemming gaf, waarvoor we hem, erkentelijk zijn. Elk zwart rondje in een "uurhok", geeft aan dat de plant in dat betreffende uurhok is gevonden. Het zegt dus niets over de exacte vindplaats en het geeft ook niet aan of de plant er veel of weinig gevonden is. Bekijken we het kaartje, dan valt op dat de plant nagenoeg ontbreekt in de zeekelegebieden en in Zuid-Limburg. In het algemeen kan worden gezegd, dat het Bronkruid in Nederland vrij zeldzaam is.

Specials aandacht wil ik besteden aan het voorkomen van de plant rond Leiden in het verleden en thans.

Als je aandacht eenmaal op een bepaalde plant gevestigd is, kom je hem ook vaak op andere plaatsen tegen. Tot mijn verbazing zag ik Bronkruid ook dat voorjaar in het Landgoed Keukenhof te Lisse (na een tip van M. Koning uit Lisse), terrein van Endegeest te Oegstgeest, en het terrein van Rijngeest (Jelgersma-kliniek) in dezelfde gemeente.

Verspreidingskaart van *Montia fontana* L.
zoals deze opgenomen zal worden in de Atlas van de Nederlandse Flora
deel II (Mennema et al. in prep.)

Montia fontana L.
Bronkruid

De plant is dus in onze omgeving nogal eens te vinden op oude buiten-Plaatsen. De vindplaatsen op deze terreinen, inclusief Offem, waren bij het Rijksherbarium niet bekend. De uurhokken van deze vindplaatsen hadden echter al wel een zwart rondje. Mijn interesse was gewekt. Want van welke vindplaatsen in die uurhokken had het Rijksherbarium gedroogde exemplaren? Immers herbariumexemplaren met vermelding van vindplaats zijn voor de wetenschap nog steeds het beste bewijs dat de plant er voorkomt(kwam). Ik geef hier een lijst van de herbariumexemplaren uit het Rijksherbarium, van de omgeving van Leiden, met vermelding van jaartal, vindplaats en verzamelaar.

1836 Oegstgeest (1)	Vochtig weiland achter Oegstgeest	Van de Sande Lacoste
idem Noordwijkerhout	Houtbosje op het Langeveld	Schuurmans Stekhoven
idem Oegstgeest	Horsebelpolder (2)	Schuurmans Stekhoven
1840 Oegstgeest	bij Postbrug en Morsebelpolder	Boursse-Wils
1862 Leiden	Vochtige zandgrond	Oudemans
1873 Oegstgeest	Morsebelpolder	Boerlage
1874 Warmond	Vochtige zandgrond	Biol.Student
1914 Noordwijk	tussen Noordwijk en Piet Gijzen- brug	Kloos
1924 Voorschoten	onkruid in bloemenkas fa.Eggink	Boom
1926 Katwijk	geen mededeling	Bayer
1941 Wassenaar	Zuidwijk, Duinrel	Van Iersel, Balke
1950 Warmond	Huis te Warmond	Jacobs
1954 Leiden	Nieuweroord (3)	Van Ooststroom
1955 Warmond	Huis te Warmond	Van Ooststroom
idem Leiden	Nieuweroord	De Koning
1957 Warmond	Huis te Warmond	De Wilde
1960 Warmond	idem	Van Steenis
1964 Wassenaar	Bos achter huis aan Jagerslaan	De Jongh
1968 Leiden	Nieuweroord	De Jongh
1969 Voorschoten	Ter Horst	Mennema
1971 Voorschoten	Duivenvoorde	Mennema
1971 Leiderdorp	Engelendaal (bij bouwrijp maken van grond)	Van der Meyden

Bij deze lijst zijn nog wat opmerkingen te maken:

1. De plant werd voor het eerst voor Nederland genoemd in 1740 door Van Royen in de Flora Leydensis (Flora van Leiden).
2. De Horsebelpolder in Oegstgeest ziet de sportieve Noordwijker (dat is hij/zij die zich per fiets naar Leiden begeeft) liggen aan zijn rechterhand, als hij langs de Leidse Vaart fietst van de Rijksweg tot aan Warmonderhek. Wat was deze polder vroeger botanisch interessant! Helaas rukt de bebouwing van Oegstgeest steeds verder op in noordelijke richting. Hoelang zal die de Kievitsbloem, die ik er recent nog vond (echt wild) nog ongemoeid laten?
3. Nieuweroord in Leiden is een restant van een op een strandwal gelegen buitenplaats aan de Wassenaarseweg tegenover het terrein van het Academisch Ziekenhuis. Dit vrij toegankelijke bosje is vooral in de tijd dat de stinseplanten bloeien, erg aardig. Misschien is een bezoek aan patiënten van het ziekenhuis eens te combineren met een wandeling aldaar. Hoewel ik dit bos vaak bezocht sinds 1975, heb ik er nooit Bronkruid aangetroffen. Verbetering van de bospaden(!) zou mogelijk een oorzaak kunnen zijn.

Opmerkelijk is, dat de vindplaatsen zich tot 1914 in het vrije veld bevonden en zich daarna verplaatsten naar de buitenplaatsen. Heeft de plant zich door de intensievere landbouwmethoden alleen nog op de buitenplaatsen kunnen handhaven, of werd er vroeger op buitenplaatsen nietgebotaniseerd?

Tenslotte wil ik de botanici onder u nog wat werk meegeven. Is de plant ook te vinden op Oud en Nieuw-Leeuwenhorst? En wie heeft de plant wel eens aangetroffen in weilanden, op bollengrond en kwekerijen in de omgeving van Noordwijk?

Als we naar het atlaskaartje kijken, zien we nog geen zwarte stip in het uurhok, waar Sassenheim in ligt. Mogelijke groeiplaatsen in dat hok zijn wellicht het park en het terrein van Huis ter Leede.

Gaat u er volgend voorjaar eens naar zoeken. Nieuwe vindplaatsen worden door mij doorgegeven aan het Rijksherbarium.

Veel succes.

J.M.de Graaf
Van Heemskerkplein 13
Lisse

literatuur:

Clason E.W.1955 *Montia fontana* in Nederland. *Acta Botanica Neerlandica* 4, Blz.242.

Clason E.W.1958 *Montia*. *Natura* 1958, blz.142.

Lekkerkerk R.W., A.Vreeke en R.Geesink 1983 *Montia fontana* in Nederland. *Gorteria* 11 blz,199.

Naschrift.

De groeiplaats van *Montia* op Offem was de samenstellers van de Flora van Noordwijk wel bekend. Ze wilden zelfs niet geloven dat de plant niet in de Flora van Noordwijk vermeld stond, tot ze het boekje ter hand namen.

Gelukkig dat ook andere mensen dan de samenstellers de Flora van Noordwijk blijken te gebruiken. Zo kunnen de leemten die er door wat voor oorzaak ook zijn, zo goed mogelijk opgevuld worden.

De samenstellers blijven zich hiervoor aanbevolen houden, in dit geval bedanken zij de heer De Graaf.

GEKNIPT GEKNIPT GEKNIPT GEKNIPT GEKNIPT GEKNIPT

Bestrijding van Kraaien en Kauwen kan ook averechts werken.

Bij de bestrijding van kraaien en kauwen kunnen de resultaten ook averechts uitpakken, zoals zeer nadrukkelijk bleek bij een proef die opgezet werd door het Rijks Instituut voor Natuurbeheer.

In het Burgers Dierenpark te Arnhem werden gedurende een langere periode de aantallen verblijvende kraaien en kauwen geteld. Tijdens het onderzoek werden er in totaal 337 kraaien en 223 kauwen uit de populatie verwijderd (geschoten of weggevangen). Hierbij bleek onder andere dat bij daling van het aantal kauwen, het aantal kraaien toenam. Ondanks de vaak hoge bestrijdingsdruk, bleef de populatie op niveau, kennelijk door aanvulling van elders. Uit beheersoogpunt zou men de bestrijding van kauwen en kraaien in beperkt gebied dan ook met recht "dweilen met de kraan open" kunnen noemen. Het was opvallend dat aan het eind van het onderzoek de aantallen kraaien en kauwen in het park zelfs bijna twee maal zo hoog waren dan voordat met de bestrijding was begonnen! Het is niet denkbeeldig dat tijdens de bestrijding juist die vogels uit de populatie werden verwijderd, die door hun agressief gedrag t.o.v. andere kraaien, geen anderen in hun territorium duldden. Toen deze kraaien wegvielen, kregen wellicht minder agressieve kraaien een kans om zich in dit territorium te vestigen en kon, dankzij het minder agressieve gedrag, eenzelfde territorium meer kraaien herbergen. Nader onderzoek zal uit moeten wijzen of deze stelling juist is. (*Limosa* 56, blz.37-44 1983)